

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Koolieelse lasteasutuse õpetaja

Kristi Innos

MAALIMISE TÖÖJUHISED LOOVUSE KOMPONENTIDE ÕPETAMISEKS
6-7 AASTASTELE LASTELE

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Irja Vaas (MA)

Tartu 2020

Resümee

Maalimise tööjuhised loovuse komponentide õpetamiseks 6-7 aastastele lastele.

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli arendusuuringu käigus koostada maalimistehnikas tööjuhised õpetajatele, et toetada eelkooliealiste laste loova mõtlemise komponentide arendamist, (1) lasta katsetada loodud tööjuhiseid ekspertidel lasteaia (2) ning parandada ja täiustada neid vastavalt ekspertide hinnangule (3). Koostati neli tööjuhiseid, mille järgi saavad õpetajad õpetada loova mõtlemise komponente läbi maalimistehnikate. Tööjuhiste koostamiseks tutvuti loovuse ja selle neljast komponendiga (mõtlemise voolavus, mõtlemise paindlikkus, mõtlemise originaalsus ja mõtlemise üksikasjalikkus), maalimistehnikatega ning õppematerjalide koostamise alustega. Uuringu eesmärgiks oli teada saada, kas ekspertide arvates sobivad loodud tööjuhised õpetajatele loova mõtlemise nelja komponendi: voolavuse, originaalsuse, paindlikkuse ja üksikasjalikkuse õpetamiseks. Uuringu eesmärgi saavutamiseks viidi läbi arendusuuring, kus ekspertidel paluti arvamust avaldada loodud näidistööde ja tööjuhendite sobilikkusest. Andmete kogumiseks kasutati poolstruktureeritud intervjuud. Uuringu tulemusel selgus, et loodud tööjuhendid toetavad loovuse komponentide õpetamist.

Võtmesõnad: *loovuse neli komponenti, maalimine, loovtööd, koolieelikud*

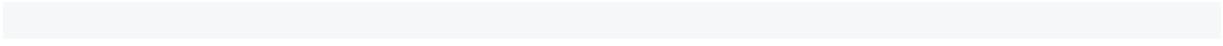
Abstract

Painting guidelines for teaching the components of creativity to children aged 6-7.

The aim of the bachelor's thesis was to create work instructions for teachers in painting techniques to support the development of creative thinking components in preschoolers children (1) have experts test created instructions in the kindergarten and (2) improve and refine them according to experts (3). Four work instructions were created for teaching the components of creative thinking through painting techniques. In order to create the work instructions creativity and its four components (flow of thinking, flexibility of thinking, originality of thinking and detail of thinking), painting techniques and the basics of composing study materials were introduced. The aim of the study was to find out whether the experts think that created work instructions are suitable for teachers to teach the four components of creative thinking: fluency, originality, flexibility and detail. In order to achieve the aim of the study an expert assessment was carried out where the experts shared their opinion on the suitability of the created sample works and work instructions. Semi-structured

interviews were used to collect data. The study found that the created painting guidelines support the teaching of the components of creativity.

Keywords: *the four components of creativity, painting, creative work, preschoolers*

Sisukord

Resümee	2
Abstract	2
Sissejuhatus	6
Teoreetiline ülevaade	8
<i>Olemasolevad õppematerjalid ja õppematerjalide koostamise põhimõtted</i>	8
<i>Loovuse tähtsus ja selle liigitus</i>	9
<i>Mõtlemise originaalsus</i>	9
<i>Mõtete voolavus</i>	10
<i>Mõtlemise paindlikkus</i>	10
<i>Mõtlemise üksikasjalikkus</i>	10
<i>Maalimine 6-7 aastaste lastega</i>	11
<i>Tööjuhiste väljatöötamine</i>	12
<i>Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused</i>	14
Metoodika.....	16
<i>Valim</i>	16
<i>Andmete kogumine</i>	17
Tulemused	18
<i>Ekspertide üldandmed ja varasem kokkupuude loovtööde läbiviimisel</i>	18
<i>Ekspertide hinnang tööjuhiste eesmärgile, töövahenditele ja tegevuse käigule</i>	18
<i>Ekspertide hinnang tööjuhiste ülesehituse kohta</i>	18
Arutelu.....	20
<i>Töö praktiline väärtus</i>	22
<i>Uuringu kitsaskohad ja edasised soovitused</i>	22
Tänu sõnad	22
Autorluse kinnitus	23
Kasutatud kirjandus.....	24

Lisa 1. Tööjuhised nr 1

Lisa 2. Tööjuhised nr 2

Lisa 3. Tööjuhised nr 3

Lisa 4. Tööjuhised nr 4

Sissejuhatus

Kõige enam on lapse loovuse seisukohalt püütud mõista lapse loovuse üldist arengut ja avaldumist (Võgotski, 2016). Arenemine loovaks isiksuseks saab toimuda vaid loovuse toetamise tulemusena varases lapseas (Yildirim, 2010). Koolieelsel perioodil kujuneb välja laste suhtumine enda ja teiste loomingusse, samas kujunevad ka laste baasharjumused kunsti loomisel (Vahter, 2008), mis on oluline, sest loovust seostatakse tihti just kunstivaldkonnaga.

Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008) on õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimise üheks põhimõtteks lapse loovuse toetamine. Õppe- ja kasvatusesmärkide kaudu taotletakse lapse mitmekülgset ja järjepidevat arengut, mille tulemusena kujuneb lapsest algatusvõimeline, positiivse ja tervikliku minapildiga, sotsiaalsete oskustega ühiskonna liige (Koolieelse lasteasutuse ..., 2008). Kunstivalla eesmärkidena on õppekavas pööratud loovusele suurt tähelepanu, sest kaks esimest eesmärki on otseselt seotud loovusega:

1. Tunneb rõõmu loovast eneseväljendusest;
2. Kujutab isikupäraselt ümbritsevaid esemeid, sündmusi ja oma kujutlusmaailma. (Koolieelse lasteasutuse ..., 2008).

Loovmõtlemine koosneb divergentsest ja konvergentsest mõtlemisest (Kallas, 2005). Loovuse aluseks on siiski divergentne mõtlemine (Sternberg, 2006). Divergentse mõtlemise põhikomponendid on: mõtlemise voolavus, mõtlemise originaalsus, mõtlemise paindlikkus ja mõtlemise üksikasjalikkus (Guiflora, 1967). Mõtlemise voolavus aitab leida ühele probleemile palju ideid ja lahendusi (Robson, 2014). Mõtlemise originaalsus on uudsete ning ebatavaliste ideede pakkumine (Runco, 2004). Mõtete paindlikkus tagab selle, et ülesandeid on võimalik lahendada paljudel erinevatel viisidel (Shively, 2011). Mõtlemise üksikasjalikkus on töö lõppfaas, mis muudetakse teistele arusaadavaks ning sellele lisatakse detaile kaunistamiseks ja täiustamiseks (Shively, 2011).

Hea koolieelse lasteasutuse tegevuse keskmeks ei ole üksnes lapse varaste akadeemiliste oskuste arendamine, vaid ka tema kujutlusvõime ja loova mõtlemise arendamine (Elliot, 2006). Loova mõtlemise nelja komponendi arendamiseks lasteaialastele on tehtud mitmeid õppematerjale. Õppematerjal ehk õppevara on õppetöös kasutatav materjal (Eesti Keele Instituut, 2019), mis jaguneb sihtrühma järgi õpilastele või õpetajatele mõeldud õppematerjaliks. Õppematerjalid on näiteks õpikud, töövihikud, audiovisuaalsed materjalid,

digiõppematerjalid jne (SA Innove (2), s.a.). Jolly ja Bolitho (2011) on välja toonud etapid, mida jälgida õppematerjali koostamisel:

1. Probleemi või vajaduse kindlaksmääramine, miks õppematerjali vaja on.
2. Valdkonna uurimine, mille õpetamiseks on õppematerjali vaja.
3. Õppematerjali kavandamine ning sobivate ideede otsimine.
4. Sobivate tegevuste ja ülesannete leidmine õppematerjali ning asjakohaste juhendite kirjutamine.
5. Õppematerjali illustreerimine ja vormistamine.
6. Õppematerjali katsetamine.

Sarnaselt antud õppematerjalide koostamise etappidest kasutati ADDIE 5- etapilist mudelit, mille nimetus tuleneb inglise keelest etappide esitähedest ehk analyse, design, development, implemetation, evaluation:

1. Vajaduste, sihtrühma, sisu ja võimaluste analüüs ja määratlus, mida hakatakse tegema;
2. Eesmärgi ja õpitulemuste kavandamine, õpieesmärkide sõnastamine, õpitulemusi toetavate õpetamismeetodite valimine, õppematerjali struktuuri, õppeprotsessi ja jaotuskanalite valimine;
3. Sisu välja töötamine, mille tulemusel valmib terviklik õppematerjal;
4. Õppematerjali katsetamine või kasutamine;
5. Õppematerjalile hinnangu andmine (õppematerjali sobivus sihtrühmaga, õpieesmärkide saavutamine), mis toimub tavaliselt koos õppematerjali kasutamise etapiga ja selle eesmärk on saada ideid õppematerjali parendamiseks (Eskla, s.a., Hariduse Infotehnoloogia SA. S.a., Tuul ja Johnson, 2019).

Lähtuvalt ADDIE 5- etapiline mudelist koosneb bakalaureusetöö järgmistest peatükkidest:

Töö esimene peatükk hõlmab ADDIE mudeli esimest etappi ehk analüüsib olemasolevaid õppematerjale ja kirjeldab tööjuhiste koostamise üldiseid põhimõtteid.

Töö teine peatükk hõlmab ADDIE mudeli teist etappi ehk kirjeldab õppematerjalide koostamiseks vajalikest materjalidest ülevaadet: annab ülevaate loovusest, loova mõtlemise neljast komponendist ja maalimistehnikatest eelkooliealiste lastega.

Töö kolmas peatükk hõlmab ADDIE mudeli kolmandat etappi ehk kirjeldab tööjuhiste väljatöötamist.

Töö neljas (metoodika) peatükk hõlmab ADDIE mudeli neljandat ja viiendat etappi ehk neis antakse ülevaade tööjuhiste katsetamistest ja hindamistest ja leitakse vastused töö kahele uurimisküsimusele:

- 1) Kuidas sobivad koostatud tööjuhised loova mõtlemise nelja komponendi: mõtete voolavuse, mõtlemise originaalsuse, mõtete paindlikkuse ja mõtete üksikasjalikkuse õpetamiseks?
- 2) Millised on ekspertide soovitusel loodud tööjuhiste täiustamiseks/parandamiseks?

Teoreetiline ülevaade

Olemasolevad õppematerjalid ja õppematerjalide koostamise põhimõtted.

Varasemalt on koostatud bakalaureusetöid (Punning, 2015; Talantseva, 2019; Senberg, 2019; Bendt, 2019) loova mõtlemise komponentide käsitlemiseks lasteaias, kus läbi erinevate kunstitehnikate käsitletakse loovuse komponentide õpetamist, kuid käsitlemata on jäänud tehnilistest oskustest maalimistehnika. Samuti on jõutud varasemas uurimuses (Siim, 2016) selleni, et lasteaiadepetajad peavad oluliseks õppematerjalide olemasolu erinevate kunstitehnikate käsitlemiseks.

Õppematerjali defineeritakse kui materjali, mis sisaldab mitmesugust kirjasõnalist ja pildilist informatsiooni ning on õpetamist ja õppimist toetav ning abistav materjal (Mikk, 2000; Pedastsaar, 2013), mis on abiks õpetajale õpetamiseks ja tegevuste läbi viimiseks. Õppematerjale on erisuguseid ning neid leidub erineva sisu ja mahu poolest (Pedastsaar, 2013) ning nende puhul on oluline, et see oleks kooskõlas riikliku õppekavaga, et saavutataks õppekavas eeldatavad õpitulemused ning materjal oleks tõhus (Gordon, 2015; Harwood, 2010; Masuhara & Tomlinson, 2010), samas peab see aitama õpetajal täita eelnevalt püstitatud eesmärgid (Brewster et al., 2003; Harwood, 2010; Howard & Major, s.a.). Õpetaja peab eelnevalt materjaliga tutvuma ning veenduma, et eesmärgid on reaalselt saavutatavad, kui eesmärgid ei ole saavutatavad, peaks õpetaja materjali veidi muutma, et kindlustada eesmärkide täitmine (Hughes, 2010). Juhendid peaksid olema meeldejäädavad ja lihtsad, kus kasutatakse enimkasutatavat kirjastiili, korrektset reavahe, musta värvi teksti ning läbivalt ühtset struktuuri (Brewster et al., 2003). Õppematerjal peab olema praktiline, mida lisab korduvkasutuse- ja kopeerimisvõimalus (Howard & Major, s.a.) ning arvestatud peab olema ka laste vanusega. Et saavutada paremaid tulemusi, peab koostaja sihtgrupi kohta võimalikult palju teadma (Gordon, 2015; Jolly & Bolitho, 2011; Stranks, 2013; Tomlinson, 2013).

Tööjuhised koostatakse selges ning konkreetsetes sõnastuses. Juhend peaks suunama last iseseisvalt mõtlema ning iseseisvalt tegutsema. Samuti tuleb silmas pidada, et tööjuhises oleks olemas vajaminevad vahendid ning andmed tehnika kohta, see kõik soodustab töö tegemist. Juhised peavad olema ka kooskõlas antud teemaga. Laps soovib iseseisvalt tegutseda, sellest tulenevalt valmivad omapärased tööd. Et kõik toimiks on oluline, et kasutada õiget töötehnikat. Selle nõudmine on oluline algusest peale ning toob rõõmu ja rahulolu tegutsemisest (Käis, 2018).

Loovuse tähtsus ja selle neli komponenti

Loovusel on mitmeid erinevaid definitsioone. Nagu heal lapsel mitu nime, on ka loovuse mõistel erinevaid seletusi – „võime luua midagi, mis on nii unikaalne kui kasulik“, „võime mõelda ettekujutavalt ja originaalselt“, „uute ja ebatavaliste ideede arendamine“, „mentaalne ja sotsiaalne protsess, mis hõlmab uute ideede avastamist või uute seoste leidmist olemasolevate ideede vahel“ (Semidor, 2010). Loovus on vajadus ja valmidus luua midagi uut; julgus mõelda ja teha midagi teisiti; usk oma loovusesse ja julgus seda kasutada; võime vahendada saadud tulemust ning oskus seda tulemust teostada (Sternberg, 2003), samas on loovus protsess, mille käigus inimene märkab probleeme ja leiab neile loovaid lahendusi, mis on üldlevinud (Torrance, 1974). Loovus on terve komplekt võimetest, intellektuaalsetest ja isiksuslikest omadustest, sealhulgas ellusuhtumisest (Runco, 2002). Loovuse defineerimisel on aastakümneid olnud ühisel seisukohal selles, et loovus on probleemsete ülesannete ja situatsioonide lahendamine, mille tulemusena genereeritakse originaalne (statistiliselt harvaesinev) vastus (Heinla, 2008). Kokkuvõtvalt hõlmab mõiste loovus endas kolme subjekti: inimest, protsessi ennast ja loomingut ehk loova protsessi tulemit (Hausman & Anderson, 2012). Kõige levinumaks lähenemiseks on kujunenud loovuse samastamine divergentse (mitmesuunalise) mõtlemisega (Krull, 2018). Torrance (1971) järgi on divergentse mõtlemise põhikomponendid mõtlemise originaalsus, mõtlemise voolavus, mõtlemise paindlikkus ja mõtlemise üksikasjalikkus.

Mõtlemise originaalsus

Mõtlemise originaalsus on uudsete ning ebatavaliste ideede pakkumine (Runco, 2004). Originaalsust iseloomustab indiviidi julgus võtta riske ja avaldada oma ideid, kuid indiviid julgeb olla originaalne, kui teda piisavalt kiita, tunnustada ja julgustada (Shively, 2011). Kui indiviidil tuleb midagi luua või läbi viia sunniviisiliselt, tekib vastumeelsus ja uudset tulemust ei pruugigi tulla (Torrance, 1971). Originaalsed mõtlejad käivad välja palju ideid, millest

paljud on täielikud ebaõnnestumised, kuid asi on seda väärt, sest ühtlasi genereerivad nad suurel hulgal ideid, mille hulgas võib olla eriti uudseid ja väärtuslikke (Grant, 2017). Mõtlemise originaalsus on loovuses väga tähtis, kuid see ei ole piisav loovuse jaoks, sest indiviid suudab ilma originaalsuseta olla samuti väga produktiivne (Runco, 2004).

Mõtete voolavus

Mõtete voolavus aitab leida ühele probleemile palju ideid ja lahendusi (Robson, 2014). Voolavuse avaldumisel on suur roll ka ümbritseval keskkonnal, mis peab seda soodustama (Shively, 2011). Mõtlemise voolavus tähendab kergust, millega me kasutame salvestatud informatsiooni siis kui vaja. Voolavust saab lastel arendada erinevate ülesannetega, näiteks lasta lapsel nimetada erinevaid esemeid, mis on kollased, ümmargused jne (Fisher, 2005). Mõtete voolavuse treenimiseks sobivad hästi ka rollimängud (Shively, 2011). Väga loomingulisi isikuid iseloomustab kiire ideede produtseerimise võime ehk ideede voolavus (Krull, 2018).

Mõtlemise paindlikkus

Guilford (1950) on defineerinud mõtete paindlikkust järgnevalt: mõtete paindlikkus on seoste loomine uudset ja võime lülitada ümber ühe kategooria objektilt teisele. Paindlikkus on võime ületada vaimseid takistusi ja muuta oma lähenemist probleemile (Fisher, 2005). Lapse mõtete paindlikkust on mõõdetud kui indiviidi võimet muuta oma mõtte suunda või kõnetada probleemi mitmel võimalikul viisil (Kaplan & Saccuzzo, 2013). Varasemalt on läbi viidud uuring, milles selgus, et võrreldes mõtlemise üksikasjalikkuse, voolavuse ja originaalsusega on paindlikkuse näitaja kõige kõrgem (Prieto et al., 2006).

Mõtlemise üksikasjalikkus

Mõtlemise üksikasjalikkus iseloomustab inimese võimekust lisada välja mõeldud ideele detaile (Fisher, 2005). Üksikasjalikud täpsustused aitavad esialgset ideed paremini mõistetakse teha ning anda sellele tähendust (Kaufman, 2009). Mõtlemise üksikasjalikkus on see, kui palju omavahel seotud mõtteid suudab inimene mõelda ühel ajahetkel (Bendt, 2019). Mõtlemise üksikasjalikkus on ideede ja lahenduste täiendamine, mille tulemusena need muutuvad täiuslikumateks (Guilford, 1967). Mida rohkem on detaile, seda täiuslikum on tulemus. Mõtlemise üksikasjalikkus aitab indiviidil kaaslastele selgeks teha, mis on tema idee ja kuidas ta soovib seda täide viia (Shively, 2011). Mõtlemise üksikasjalikkuse jaoks peaks õpilane täiendama oma joonistust erinevate detailidega ning mida rohkem on detaile seda parem on tulemus.

Maalimine 6-7 aastaste lastega

Koolieelsel perioodil kujuneb välja laste suhtumine enda ja teiste loomingusse, samas kujunevad ka laste baasharjumused kunsti loomisel (Vahter, 2008). Kunstitegevused aitavad tundma õppida iseennast ning märgata enda sarnanemist oma kaaslastega, aitavad kujuneda maailmapildil ja sotsiaalsetel väärtushoiakutel, iseseisval ja koostegutsemise oskusel (Talumets, 2010). Kulderknupu koostatud (2009) „Õppe- ja kasvatustegevuse valdkondade“ raamatus jaguneb kunstivaldkonna sisu (Oll, 2009):

1. Kujutamiseks ja väljendamiseks, mis on mõtete ning tunnete edasiandmine nähtaval kujul;
2. Tehnilisteks oskusteks, mille arendamist kujundavad joonistamine, maalimine, voolimine ja meisterdamine;
3. Vestluseks kunstiteostest ja kunstist ning kunstiteoste vaatlemiseks;
4. Tehnilisteks oskusteks, mille üheks osaks on maalimine.

Mitmeid tehnilisi oskusi saab kasutada erinevalt, kui suhtuda neisse avatud meelega, samas toob ta välja, et õppekava ei peaks üle tähtsustama, vaid suhtuma sellesse loovalt (Kartau, 2005). Maalimine sobib hästi emotsioonide ja tunnete väljendamiseks. Maalides avaldub laste sügavaim individuaalsus, nende, seega tuleks suhtuda kõigisse kunstitöösse alati suure respektiga ning innustada lapsi katsetama, eksima ja uuesti proovima (Vahter, 2015).

Varasemates uurimustes jääb käsitlemata loovat mõtlemist toetavate õppematerjalide oskustest maalimistehnika. Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008) on üheks valdkonnaks seitsmest „Kunst“, mis jaguneb neljaks plokiks, millest üks osa on tehnilised oskused ning sinna alla kuulub ka maalimine. Maalimise all mõistetakse pintslit ja värve kasutades pildi loomist (Vahter, 2005). Õppe- ja kasvatustöö tulemusel kasutab laps kunstitöö valmistamiseks erinevaid töövahendeid, tehnikaid ja materjale (Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, 2008). Selleks, et maalimistöid teha on vaja ka töövahendeid, käesoleva töö raames koostatud tööjuhiste tegemiseks kasutati guaššvärve ja akvarellvärve, 4-6 erineva jämedusega pintslit, švammi paberi niisutamiseks, värvipaletti värvide segamiseks, veetopsi pintslite loputamiseks ning kätepaberit pintslite kuivatamiseks. Maalimiseks kasutati kahte eri sorti paberit: akvarellipaberit ja joonistuspaperit. Tehnikatest kasutati maalimist akvarellvärvidega, märg märjale tehnikat kasutades (Lisa 3). Tööjuhistes nr 1, 2 ja 4 kasutatakse guaššvärvidega

maalimist. Õhkkond peab olema vaba ja tegutsemine loov, et laps saaks ennast avada, samas peaks õpetaja tööd planeerima nii, et see soodustaks laste arengut (Oll, 2009).

Tööjuhiste väljatöötamine

Tööjuhiste koostamisel lähtuti Johannes Käisi põhimõtetest, et need sisaldaksid sobivaid tegevusi ja ülesandeid ning juhendid oleksid selgelt sõnastatud. Arvestati laste vanusega ning nende eeldatavate oskustega. Tööjuhiste koostamise lähtuti koolieelse lasteasutuse riiklikust õppekavast (2008), kus on välja toodud õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid ning valdkonna *Kunst* sisu.

Järgnevalt ülevaade koostatud tööjuhistest. Tööjuhistes on välja toodud teema tutvustus, tööliik, mis on kõigil neljal tööjuhisel maalimine. Õppekava järgi peaks 7 aastane laps oskama maalimisel segada värve uute toonide saamiseks, kasutada töös eri jämedusega pintsleid, vältida värvide määrdumist ja kasutada töös pintslit erinevalt (kasutada pintslit otsa ja külge) ning väljendada läbi maalimise oma kujutlusvõimet (Oll, 2009). Koostatud tööjuhistes kasutati guaššvärvidega maalimist, guaššvärvidega pintsli trükki ning akvarellidega maalimist märg märjale tehnikas. Maalimiseks vaja minev paber valitakse vastavalt kasutatavale värvile. Guaššidega värvides kasutatakse paksemat ning mittelibedat paberit ja akvarellvärvidega maalimiseks kasutatakse spetsiaalset paksemat, ühelt poolt krobelist paberit. Eeldatav laste vanus, mis on kõigil tööjuhistel 6-7 aastased, tööks kuluv tööaeg, töö eesmärgid, vajaminevad töövahendid ja materjalid. Kirja on pandud tegevuse käik, mis aitab õpetajal tegevust läbi viia.

Tööjuhised 1 – „Maali kunstitöö etteantud ringe kasutades“ (vt Lisa 1)

Tööjuhised nr 1 koostati loova mõtlemise komponendi mõtlemise voolavuse arendamiseks, kus maaliti kunstitöö etteantud ringe kasutades. Ringid olid ette antud, et töö lapsele lihtsamaks teha. Ringide idee tekkis sellest, et maalimistehnikaga oleks võimalik ühele probleemile (ringidele) leida palju erinevaid ideid ja lahendusi. Tähelepanu pöörati ka sellele, et pöörõhk antud töös oleks loova mõtlemise komponendi mõtlemise voolavuse arendamiseks. Antud töö eesmärgid on: (1) laps segab kokku primaarvärvid (kollane, punane, sinine), millest saab lisaks kolm tooni sekundaarvärve (oranž, roheline, lilla); (2) laps maalib etteantud ringidest erinevaid loomi ja objekte (mõtlemise voolavuse arendamiseks). Kõigepealt selgitati lastele tegevuse käiku, mida täpselt teha tuleb. Eksperdid uurisid lastelt, kas juhised olid arusaadavad. Seejärel anti lastele A4 formaadis paber, millel oli kolm ringi. Laps hakkas maalima ringidest erinevaid objekte. Lapsed olid antud tööd maalides väga motiveeritud, kuid

paljud jäid lihtsalt ringide värvimise juurde, kui õpetaja vihjeid juurde lisas hakkas lastel fantaasia tööle. Lõpuks tekkis väga palju erinevaid pilte nt taevakehad, loomad, pallid, mustrid, puuviljad jne.

Tööjuhised 2 – „Maali sinisele taustale just seda, mis sinu arvates sinna sobiks“ (vt Lisa 2)

Tööjuhised nr 2 koostati loova mõtlemise komponendi mõtlemise originaalsuse arendamiseks, kus valmis kunstitöö kasutades fantaasiat, mis sobiks sinisele taustale. Idee valida sinine taust tekkis sellest, et endal tuli kohe niipalju mõtteid, mis sobiksid sinise taustaga, teiste värvidega nii lihtne ei olnud. Lisaks pöörati tähelepanu sellele, et põhirõhk sellel tööl oleks loova mõtlemise komponendi mõtlemise originaalsuse arendamine. Antud töö eesmärgid on: (1) laps täiendab ette antud tööd; (2) laps leiab uusi lahendusi (laps mõtleb, kas tegemist on mere, taeva vm). Ekspertid tutvustasid lastele tegevuse käiku ning jagasid vajaminevad töövahendid. Lapsed maalisid sinisele taustale erinevaid objekte kasutades oma fantaasiat. Hiljem analüüsisite lastega valminud kunstitöid, kus lapsed rääkisid keda või mida nad on pildil kujutanud ning miks just see peaks sobima sinisele taustale. Lapsed pakkusid välja väga huvitavaid ja omanäolisi vastuseid, mis arendas lapsel mõtlemise originaalsust. Üks ekspert oli varem proovinud kollast tausta siis oli terve rühm maalinud lilli.

Tööjuhised 3 – „Märg märjale tehnikaga akvarellimaal“ (vt Lisa 3)

Tööjuhised nr 3 koostati loova mõtlemise komponendi mõtlemise paindlikkuse arendamiseks, kus kasutati märg märjale tehnikat akvarellvärvidega. Idee sain enda kunstitunnist ülikoolis, kus meile kõigile meeldis see tehnika väga. Tähelepanu pöörati ka sellele, et antud töö põhirõhk oleks loova mõtlemise komponendi mõtlemise paindlikkuse arendamisel. Selle töö eesmärgid on: (1) laps oskab paberpinda katta akvarellidega kasutades märg märjale tehnikat; (2) laps teab primaar- ja sekundaarvärve; (3) ergutada lapse fantaasiat ja loovust. Antud töö tegevusekäik anti lastele edasi eraldi etappidena. Kõigepealt andis ekspert lastele A3 formaadis akvarellipaberi ja käsna ning asetaski lauale veekaasi. Seejärel palus õpetaja švammi märjaks kasta ja kogu paberi korralikult ära niisutada, selles pidi õpetaja lapsi aitama, et terve paber saaks ühtlaselt niisutatud. Lapsed valisid endale oma äranägemise järgi kas ühe või mitmest toonist koosneva taustavärvi, millega kaeti terve paber laia otsaga pintsliga. Pintsli pidi olema väga märg, et hiljem värvi tilgutades tekiksid kujundid. Hiljem valminud töid vaadeldes said lapsed fantaseerida, mis või kes on pildile tekkinud. Arutluse käigus tekkis lastel aina uusi mõtteid mis pildil olla võiks.

Tööjuhised 4 – „Pintslitrukk“ (vt Lisa 4)

Tööjuhised nr 4 koostati loova mõtlemise komponendi mõtlemise üksikasjalikkuse arendamiseks, kus kaunistati ja täiustati oma pilti pintslitrukiga. Idee sain katsetamise käigus, hakkasin ise katsetama erinevate otsadega pintsleid ja proovisin teha erinevaid mustreid ja pilte. Lisaks pöörati tähelepanu sellele, et antud tööga saaks loova mõtlemise komponendi mõtlemise üksikasjalikkust arendada. Võimalusi oli palju. Selle töö eesmärgid on: (1) laps segab erinevaid toone primaarvärvidest; (2) laps katsetab trükkimist pintsli külje ja otsaga ning katsetab erinevaid pintsleid. Kõigepealt selgitati lastele töökäiku, seejärel jagati neile vajaminevad materjalid ja töövahendid. Lastelt küsiti üle kas kõik on arusaadav või vajab midagi veel täpsustamist. Algselt oli kõik arusaadav, kuid hiljem selgus, et paljud ei olnud pintslitrukki enne kasutanud ning puudulik oli ka värvide segamise oskus. Seoses sellega lisati ka tööjuhisesse sisse muudatused: (1) värvide segamiseks võib kasutada ainult kahte primaarvärvi; (2) lastele näidatakse näidiseid erinevatest pintslitrukki võimalustest. Kuna tegemist on mõtlemise üksikasjalikkusega siis täiustati tööjuhiseid. Kõigepealt värviti taust vabalt valitud värviga, selle kuivades hakati tausta kaunistama ja täiustama pintslitrukiga. Antud muudatustega tulid maalimistööd paremini välja ja täitsid oma eesmärgi.

Järgmises peatükis antakse ülevaade uurimuse eesmärgist ja uurimisküsimustest.

Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli koostada maalimistehnikas tööjuhised ekspertidele 6-7 aastaste laste loovuse nelja komponendi arendamiseks ning katsetada neid 6-7 aastaste lastega ja täiustada tööjuhiseid vastavalt ekspertide soovitudele. Eesmärgi täitmiseks koostati neli tööjuhiseid. Tööjuhistes on kirjas eesmärgid, tehnika, vajaminevad töövahendid ja materjalid ning tegevuse käik koos selgitustega.

Tulenevalt töö eesmärgist püstitati tööle uurimisküsimused:

1. Kuidas sobivad koostatud tööjuhised loova mõtlemise nelja komponendi: mõtete voolavuse, mõtlemise originaalsuse, mõtete paindlikkuse ja mõtete üksikasjalikkuse õpetamiseks läbi maalimistehnika?
2. Millised on ekspertide soovitusel loodud maalimistehnikas tööjuhiste täiustamiseks ja parendamiseks?

Metoodika

Bakalaureusetöö eesmärgist lähtuvalt viidi läbi arendusuuring. Eesmärgi täitmiseks katsetasid eksperdid koostatud tööjuhiseid loovuse arendamiseks 6-7 aastaste lastega lasteaias. Arendusuuringu viisid läbi eksperdid, kes on seadnud eesmärgiks parandada erialast tegevust (Löfström, 2011). Uurimuses osales neli kindlatele kriteeriumidele vastavat eksperti. Tööjuhiste sobilikkuse/mittesobilikkuse kohta tagasiside saamiseks kasutati poolstruktureeritud intervjuud, mille tulemusi analüüsiti. Tööjuhiseid katsetasid 4 erinevat eksperti, neist igaüks kaheksa lapsega.

Valim

Uuringu läbiviimisel kasutati eesmärgipärast valimit, mille alusel valiti eksperdid kindlate kriteeriumide alusel (Laherand, 2008). Uurimuses osalevatel ekspertidel pidi olema erialane kvalifikatsioon, töökogemus koolieelikutega ja vähemalt viis aastat tööstaaži ning pedagoogiline haridus. Enamus õpetajatest jõuab asjatundjate staadiumisse peale viiete aastat töötamist, sellest tulenevalt on oluline, et loovtöid katsetaksid inimesed, kes on aastaid õpetajana töötanud (Berliner, 1988). Valimi moodustamisel võeti ühendust nelja erineva lasteaiaga Lõuna-Eestist. Valim moodustati neljast eksperdist, töö eetilise tõttu on nende nimed varjatud, kasutatakse lühendit E (vt Tabel 1). Keskmine töötatud aeg õpetajatel oli 8 aastat. Kõik õpetajad olid varasemalt kunstitegevustes kasutanud loovust.

Tabel 1. *Ekspertide andmed*

Ekspert	Tööstaaž aastates	Haridus
E1	9	Alushariduse bakalaureus
E2	7	Alushariduse bakalaureus
E3	5	Haridusteaduste magister
E4	11	Alushariduse bakalaureus

Lisaks ekspertidele olid valimis lapsed vanuses 6-7 aastased. Iga ekspert viis tööjuhised läbi kaheksa lapsega, kokku võtsid katsetamisest osa 32 last. Lastevanemaid teavitati suuliselt uurimuse olemusest ja eesmärkidest.

Andmete kogumine

Andmeid koguti poolstruktureeritud intervjuu abil. Poolstruktureeritud intervjuu kasuks otsustati, sest see võimaldab intervjuerijal küsimuste esitamise järjekorda muuta, küsimusi ümber sõnastada või vajadusel juurde lisada (Õunapuu, 2014).

Küsimustiku koostamisel toetuti Talantseva bakalaureusetöö (2019) intervjuu kavale, millest kasutati sissejuhatavaid küsimusi, ülejäänud küsimused korrigeeriti vastavalt enda koostatud tööjuhiste. Näiteks hindasid eksperdid tööjuhiste ülesehitust ja sõnastust, lisaks ka seda kas valminud tööga saavutati seatud eesmärgid. Küsimustik koosneb 39 küsimusest, mis olid jaotatud kaheksasse osasse. I osa koosneb kolmest sissejuhatavast küsimusest, kus uuriti ekspertide üldandmeid ning varasemat kokkupuudet loovtööde läbiviimisest. II osa koosneb seitsmest küsimusest, kus olid küsimused tööjuhiste eesmärkide kohta, töövahendite ja materjalide kohta ning tegevuse käigu kohta. III osa koosneb kolmest küsimusest, mis puudutasid tööjuhiste ülesehitust. IV osa koosneb üheteistkümnest küsimusest, mis andsid üldise hinnangu tööjuhiste. V-VIII osa koosnes küsimustest tööjuhiste läbiviimise kohta.

Uuritavatega võeti ühendust 25. veebruaril 2020. aastal, kus selgitati uurimuse olemus ja eesmärgid. Tööjuhiste komplektid viidi lasteaedadesse 02. märtsil. 2020. aastal. Ekspertidel paluti koosatud tööjuhiste järgi lastega läbi viia loovtööd. Loovtööde valmimisajaks lepidi kokku hiljemalt 16. märts 2020 aastal. Esimene intervjuu viidi läbi 12. märtsil 2020. aastal, mis kestis 12 minutit ja 16 sekundit. Teine intervjuu viidi läbi 16. märtsil 2020. aastal, mis kestis 8 minutit ja 34 sekundit. Kolmas intervjuu viidi läbi 02. aprillil 2020. aastal, mis kestis 7 minutit ja 58 sekundit. Neljas intervjuu viidi läbi 15. aprillil 2020. aastal, mis kestis 10 minutit ja 6 sekundit. Ekspertidega läbi viidud intervjuud kestsid kokku 38 minutit ja 54 sekundit. Kõik eksperdid ja lapsed osalesid uurimuses vabatahtlikult. Töö eetilise pärast on oluline, et uurimuses osalenud ekspertide ja laste isikuandmed jääksid konfidentsiaalseks. Seega ei kajastata töös ühegi uurimuses osalenud lasteaia, eksperdi ja lapse nime. Ekspertidega läbi viidud intervjuud transkribeeriti ning neid analüüsiti induktiivselt (Kalmus, Masso & Linno, 2015). Induktiivne analüüs on andmetest lähtuv analüüs, mille puhul välditakse eelnevalt määratletud kategooriaid; koodid, kategooriad ja nende nimed nagu ka

täpsemad uurimisküsimused tuletatakse konkreetsetest andmetest. Koostada tööjuhised, mida varem ei ole loodud; teadmised ja oskused, mis on vajalikud tööjuhiste välja töötamiseks; tööjuhiste väljatöötamine ning tööjuhiste täiendamine vastavalt ekspertide soovitudele. Sellest tulenevalt jaotati andmed viide kategooriasse: (1) ekspertide üldandmed ning varasem kokkupuude loovtööde läbiviimisel; (2) ekspertide hinnang tööjuhiste eesmärgile, töövahenditele ning tegevuse käigule; (3) ekspertide hinnang tööjuhiste ülesehituse kohta; (4) ekspertide üldine hinnang tööjuhiste kohta; (5) ekspertide hinnang tööjuhiste läbiviimise kohta.

Tulemused

Ekspertide üldandmed ja varasem kokkupuude loovtööde läbiviimisel

Kõik neli eksperti olid kõrgharidusega ning nende keskmine tööstaaž oli 8 aastat. Kõikidel ekspertidel oli ka varasem kokkupuude loovtööde läbiviimisel. Ekspert 4 lisas, et „*lasen oma rühma lastel matemaatika töölehed alati ise loovust kasutades kujundada*“.

Ekspertide hinnang tööjuhiste eesmärgile, töövahenditele ja tegevuse käigule

Ekspertide 1, 2 ja 4 hinnangul olid tööjuhiste eesmärgid lihtsad ja arusaadavad. Ekspert 3 lisas, et „*eesmäärke on võimalik täita, kui lapsed on loovad, kuid oma rühmale pidin seletama mida ma neilt täpselt ootan*“. Töövahendid ja materjalid olid kõikide ekspertide arvates sobilikud ning nad ei muudaks midagi. Ekspert 1 lisas, et „*materjalidest võiks lisaks kasutada kangale maalimist*“. Kõik eksperdid pidasid tegevuskäigu ülesehitust loogiliseks ning selgelt mõistetavaks. Eksperdid 1, 2 ja 4 pidasid tegevuse sõnastust arusaadavaks, ekspert 3 lisas, et „*tegevuse sõnastus oli arusaadav, kuid tööjuhis 4 oli tema jaoks keeruline, värvide segamiseks oleks võinud ette anda kindlad toonid ning pintsli trükist näidistöö*“.

Ekspertide hinnang tööjuhiste ülesehituse kohta

Eksperdid 1, 2 ja 4 pidasid tööjuhiste ülesehitust lihtsaks ja arusaadavaks. Ekspert 3 lisas, et „*tööjuhiseid 3 ja 4 pidin enne mitu korda läbi lugema ning siis alles sain aru, mida peab tegema, sõnastus võiks olla lihtsam*“.

Ekspertide hinnangud tööjuhisele „Maali kunstitöö etteantud ringe kasutades“

Ekspertide 1, 2 ja 3 hinnangul sobis näidistöö hästi loova mõtlemise komponendi mõtlemise voolavuse arendamiseks. Ekspert 4 arvates sobis hästi samas lisas ta, et „*mõned lapsed jäid kinni ringide värvimisse*“. Ekspert 1 ja 3 hinnangul oli tööjuhise eesmärk lihtsalt mõistetav ning nad ei muudaks midagi. Ekspert 2 hinnangul oli eesmärk arusaadav ja lastele meeldis

seda tööd teha, kuid „*peale teist ringi maalides hakkas mitmel lapsel huvi kaduma ja käsi väsima*“. Ekspert 4 hinnangul oli eesmärk arusaadav, kuid „*võiks lisada näidise, kuid samas võib see laste fantaasiat pärssida*“. Ekspertide 1, 2 ja 3 hinnangul olid lapsed antud kunstitööd tehes väga motiveeritud. Ekspert 4 lisas, et „*lapsed olid küll väga motiveeritud, kuid paljud ainult värvisid ringe, kui tõin näiteid, et nendest saaks midagi muud ka teha siis hakkas lastel kohe mõte tööle*“. Ekspert selgitas lastele töökäiku ning andis vajaminevad töövahendid ning lapsed hakkasid maalima. Lõpuks tekkis väga palju erinevaid pilte: taevakehad, loomad, pallid, mustrid puuviljad jne.

Ekspertide hinnangud tööjuhisele „Maali pilt mis sobiks sinisele taustale“

Ekspertide 2, 3, ja 4 hinnangul sobis antud näidistöö väga hästi loova mõtlemise komponendi mõtlemise originaalsuse arendamiseks. Ekspert 1 lisas, et „*lapsed leidsid huvitavaid lahendusi ja ideid, enamjaolt kujutati aastaaega talv ja kõike sellega seonduvat näiteks lumememmed, lumehelbed, raagus puud lume taustal*“. Kõigile neljale eksperdile olid töö eesmärgid arusaadavad. Ekspert 4 lisas „*lisaksin veel eri värvi taustasid, mille vahel lapsed saaksid ise valida*“. Ekspertide 1, 2 ja 4 hinnangul olid lapsed motiveeritud ja tahtsid väga antud tööd teha. Ekspert 3 lisas „*üks laps leidis kohe lahenduse, et see on taevas ja sinna tule juurde päike maalida*“. Ekspert 3 lisas, et „*lapsed lisaselgitusi ei vajanud, soovisid kohe hakata maalima ning nad said antud tööga väga hästi hakkama*“. Ekspert selgitas töökäiku. Lastele anti töövahendid ja hakati maalima. Valminud töödest oli kõige rohkem pilte taevast, kuid leidis ka lund, akvaariumi ja sini-must-valge töö. Ekspertid kinnitasid, et lapsed lisaselgitusi ei vajanud.

Ekspertide hinnangud tööjuhisele „Maali kunstitöö akvarellidega, kasutades märg märjale tehnikat“

Kõigi ekspertide hinnangul sobis väga hästi antud näidistöö loova mõtlemise komponendi mõtlemise paindlikkuse arendamiseks. Töö eesmärgid olid kõigile ekspertidele arusaadavad ning nad ei muudaks midagi. Kõik eksperdid kinnitasid, et antud tööd tehes olid lapsed väga motiveeritud. Ekspert 3 lisas „*ma olin küll ise kuulnud märg märjale tehnikast, kuid ei olnud seda lastega kunagi teinud. Nüüd tean, et laste huvi on selle vastu väga suur ja kasutan kindlasti seda edaspidi oma töös*“. Ekspert 4 ütles, et lapsed ei vajanud antud tööd tehes lisaselgitusi ja abi. Ekspert 1 arvates võiks juhendamise tehnika osas teha muudatusi. Ekspertid 2 ja 3 pidid abistama lastel paberi pinda katta, koos vaadati üle, kas paber igalt poolt veega niisutatud sai. Ekspert selgitas lastele töökäiku ja vajalikke vahendeid. Värvide

said lapsed ise valida vastavalt sellele, mis antud hetkel nende mõttes oli. Valmisid tööd suled, virmalised, haldjad, suvi, mets jne.

Ekspertide hinnang tööjuhisele „Maali pilt kasutades pintsli trükki“

Ekspertide hinnangul sobis näidistöö hästi loova mõtlemise komponendi mõtlemise üksikasjalikkuse arendamiseks. Ekspert 1 lisas veel, et „töö oli huvitav, loov ning erinev teistest töödest“. Ekspertide 1, 2 ja 4 olid tööjuhendi eesmärgid arusaadavad ning nad ei muudaks midagi. Ekspert 3 lisas juurde, et „paar last ei saanud hakkama värvide segamisega“. Kõigi ekspertide kinnitusel olid lapsed motiveeritud antud tööd tehes. Ekspert 1 lisab „lastele pakkus see väga huvi ning neile meeldis tehnika, mida nad ei olnud varem kasutanud. Väga meeldis ka värvide segamine“. Ekspert 2 lisas, et „kuna lapsed ei olnud seda tehnikat varem kasutanud, siis lõpuks läks paljudel meelest ära ja tegevus läks üle tavaliseks maalimiseks“. Kõik eksperdid kinnitasid, et antud töö vajab kõige rohkem lisaselgitusi ning ettenäitamist, lastel puudus ka värvide segamise oskus. Värvide segamisel said lapsed kasutada palju erinevaid toone. Ekspertide hinnangul võiks sellele tööle ette anda näidise, kuid see võib pärssida laste enda loovust. Kõigepealt selgitas ekspert lastele töökäiku ning vajadusel näitas ette kuidas pintsli trükk käib. Lapsed said kõigepealt proovida ja katsetada erinevaid pintsleid ning seejärel maalida oma töö.

Arutelu

Käesoleva uurimustöö eesmärgiks oli koostada maalimistehnikas tööjuhised, et toetada eelkoolialiste laste loova mõtlemise nelja komponendi: mõtlemise voolavuse, mõtlemise originaalsuse, mõtlemise paindlikkuse ja mõtlemise üksikasjalikkuse arendamist. Loodud tööjuhiseid katsetati neljas Lõuna-Eesti lasteaias 6-7 aastaste lastega ning tööjuhiseid täiustati vastavalt ekspertide soovitudele. Uurimisküsimustele vastamiseks koguti andmeid poolstruktureeritud intervjuu abil. Esiteks uuriti kuidas sobivad antud tööjuhised loova mõtlemise nelja komponendi õpetamiseks. Teiseks taheti teada millised on ekspertide soovitud tööjuhiste täiustamiseks ja parendamiseks. Järgnevalt arutletakse tulemusi uurimisküsimuste kaupa.

Kuidas sobivad koostatud maalimistehnikas tööjuhised loova mõtlemise nelja komponendi: mõtlemise voolavuse, mõtlemise originaalsuse, mõtlemise paindlikkuse ja mõtlemise üksikasjalikkuse õpetamiseks?

Loodud tööjuhiseid peeti kõigi uurimuses osalenud ekspertide poolt loova mõtlemise nelja komponendi arendamiseks sobilikeks, sest tööjuhiste püstitatud eesmärgid said tööjuhiste katsetamise käigus täidetud. Tööde katsetamise käigus selgus, et laste valmistatud tööd tulid kõik väga omanäolised ja huvitavad millest järeldati, et antud tööd on sobilikud loova mõtlemise nelja komponendi arendamiseks. Loodud loovtöö tööjuhised võimaldasid lastel maalida oma fantaasierikkaid mõtteid, mis on loovuse seisukohalt väga oluline. Ekspertid lisasid, et hommikuringis eelnev arutelu tööjuhiste teemal aitas lastel leida erinevaid lahendusi ja võimalusi töö tegemiseks. Kuigi ekspertid pidasid kõiki nelja tööd sobilikuks, tekitas pintsli trüki töö lisaküsimusi, sest seda ei olnud varem kasutatud, sellest tulenevalt ei saanud paljud lapsed sellega hakkama ning vajasisid näidiseid. Sellega seoses täiendati tööjuhiseid nr 4.

Pintsli trüki töö (Vt Lisa 4) puhul toodi välja, et lapsed ei saanud hästi hakkama värvide segamisega. Üks rühm ei olnud varem kunagi pintsli trükki teinud ning sujuvalt läks see üle lihtsalt maalimiseks. Kuna nad ei olnud varem seda tehnikat kasutanud siis oleks võinud õpetaja kasutada näidiseid, mis on mõeldud mõtete andmiseks, mitte jäljendamiseks, et igal lapsel oleks võimalus teha oma töö nii nagu talle meeldib (Kivistik, 1982).

Millised on ekspertide soovitusel loodud maalimistehnikas tööjuhiste täiustamiseks ja parendamiseks?

Ekspertide arvates vastasid koostatud tööjuhised õppekavale ning sobisid 6-7 aastastele lastele. Õppematerjal peab vastama õppekavale (Läänemets, 2000), samuti peab see olema lastele eakohane (Kärtner, Maiberg, Rikker, Tuuling & Voltein, 2006). Tööjuhistes käsitletud loovuse komponente pidasid kõik ekspertid vajalikuks lastel arendada, sest see on hea võimalus lastel väljendada oma mõtteid ja ideid läbi kunsti. Kuna loova mõtlemise komponendid on omavahel väga tugevalt seotud siis nende arendamiseks peaks kasutama loovtöid (Kool, 2018). Tööjuhiste tugevusteks peeti lihtsust, konkreetsust ja arusaadavust. Käis (2018) toobki välja, et tööjuhend peab olema koostatud selges ja arusaadavas sõnastuses. Üks ekspert teeks muudatusi tööjuhises 4, sest ta ei saanud aru miks peab enne tegema mustreid papptaldrikule. Papptaldrik oli mõeldud värvide segamiseks ja mustrite proovimiseks. Selle tulemusel viidi tööjuhises nr 4 sisse muudatused, kus täpsustati töökäiku ning eesmäärke. Kõigi ekspertide arvates sobisid koostatud tööjuhised 6-7 aastastele lastele. Näiteks tõi üks ekspert välja, et tööjuhises olevad osad olid loogiliselt järjestatud ning nende järgi oli lihtne töid läbi viia. Samuti kasutaksid nad antud tööjuhiseid edaspidigi. Ekspertide

vastuste põhjal võib öelda, tööjuhendid on lähtuvalt eesmärgist sobilikud ning keeleliselt arusaadavad.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et loovusel on tähtis koht lapse arengus, mis avaldub juba varajases lapseas (Võgotski, 2016). Praktiliselt tehtud töö kaudu toimub loovuse arendamise ja eneseväljendamine kunstikeeles (Tuulmets, 2010).

Töö praktiline väärtus

Töö praktiliseks väärtuseks võib pidada valminud tööjuhiseid, sest need annavad ekspertidele võimaluse planeerida õppetegevusi, mis arendavad loovuse alaoskusi. Tänu ekspertide soovitudele viidi sisse ka mitmeid muudatusi, mis muutsid tööjuhised paremaks. Antud uurimus kinnitab ka seda, et koostatud tööjuhiseid saab lõimida teiste õppe- ja kasvatustegevuste valdkondadega.

Uuringu kitsaskohad ja edasised soovitused

Töö kitsaskohana võib välja tuua selle, et tööjuhiste katsetamiseks oli ekspertidel liiga vähe aega (kaks nädalat) ning samal ajal kuulutati Eestis välja eriolukord. Kordusuuringu tegemisel soovitab autor jälgida ise kogu protsessi, mis annaks selgema pildi sellest, kuidas tegevusi läbi viidi. Samuti võiks tööjuhiseid katsetada algajate õpetajatega. Kokkuvõtvalt võib öelda, et tööjuhised täitsid oma eesmärgi toetades loovuse nelja komponendi arendamist lastel. Ekspertidele meeldisid koostatud tööjuhised ning nad on valmis neid kasutama ka tulevikus.

Tänuõnad

Täna uurimuses osalenud eksperte tööjuhiste katsetamise ja tagasisidestamise eest ja juhendajat töö kirjutamisel suunamise ja abistamise eest.

Autorluse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Kristi Innos

19.05.2020

Kasutatud kirjandus

- Amabile, T. (1989). *Growing up Creative*. C.E.F. Press. Buffalo N.Y.
- Bendt, L. (2019). *Meisterdamistehnikas loovtööd õpetajatele eelkooliealiste laste loova mõtlemise komponentide arengu toetamiseks*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Berliner, D. C. (1988). Implications of studies on expertise in pedagogy for teacher education and evaluation. *New directions for teacher assessment*, 39-68.
- Brewster, J., Ellis, G., & Girard, D. (2003). *The Primary English Teacher's Guide. New Edition*. Harlow: Pearson Education Limited.
- Fisher, R. (2005). *Õpetame lapsi mõtlema*. Tartu: AS Atlex.
- Gordon, J. (2015). *Teaching English in Secondary Schools*. London: SAGE Publications Ltd.
- Grant, A. (2017). *Originaalsus. Kuidas teisitimõtlejad maailma edasi viivad*. Äripäev. Tõlge Rummo, M. *Originals: How Non-Conformists Move the Word*.
- Guilford, J. P. (1967). *The Nature of Human Intelligence*. New York: McGraw-Hill.
- Harwood, N. (2010). *Issues in materials development and design*. N. Harwood (Ed), *English Language Teaching Materials: Theory and Practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hausman, C., Anderson, D. (2012). Philosophical Approaches to Creativity. In Runco, M. A. (ed). *The Creativity Research Handbook*. Vol 2, (pp 79-94). New York: Hampton Press.
- Heinla, E. (2008). Loovuse areng. Kikas, E. (Toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Howar, J., & Major, J. (s.a.). *Guidelines for Desingning Effective English Language Teaching Materials*. Külastatud aadressil <http://www.paaljapan.org/resources/proceedings/PAAL9/pdf/Howard.pdf>. (20.03.2019).
- Hughes, A. (2010). *Why should we make activities for young langauage learners meaningful and purposeful*. F. Mishan & A. Chambers (Ed), *Perspectives on Language Learning Materials Development*. Vol. 1 (lk 175-200). Bern: Peter Lang AG.

- Jolly, D., & Bolitho, R. (2011). *A framework for materials writing*. B. Tomlinson (Ed), *Material Development in Language Teaching*. Second Edition (lk 107-134). Cambridge: Cambridge University Press.
- Kaufmann, D., Kraay, A., & Mastruzzi, M. (2009). Governance Matters VIII: Aggregate and Individual Governance Indicators. Nature resource Governance Institute.
- Kivistik, S. (1982). *Pintslitrukk*. Tallinn: Kirjastus Valgus.
- Kaplan, M. R., & Saccuzzo, P. D. (2013). *Psychological Assessment and Theory Creating and Using Psychological Tests*. Canada: Wadsworth.
- Kool, K. (2018). *Loova mõtlemise nelja komponendi seose avaldumisen 6.-8. klassi õpilastes käsitöö ja kodunduse tundide ajal Tartu linna koolide näitel*. Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool.
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2008). *Riigi Teataja 1 2008, 23, 152*. Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772?leia> (20.01.2020).
- Krull, E. (2018). *Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Kulderknup, E. (2015). *Lapse arengu hindamine ja toetamine*. Tartu: Kirjastus Studium.
- Käis, J. (2018). *Õpetuse alused ja teed*. Tartu: Kirjastus Studium.
- Kärtner, P., Maiberg, L., Rikker, M., Tuuling, L., Voltein, E. (2006). *Õppematerjal koolieelsete lasteasutuste eesti keele kui teise keele õpetajate põhi- ja täienduskoolituseks*. Tartu: Kirjastus Atlex.
- Laherand, M.-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: Infotrukk.
- Läänemets, U. (2000). *Õppevara: küsimisi ja kostmisi*. Tallinn: Koolibri.
- Löfström, E. (2011). *Tegevusuuringu käsiraamat*. Tallinn: Archimedes.
- Masuhara, H., & Tomlinson, B. (2010). *Materials for General English*. B. Tomlinson (Ed), *English Language Learning Materials* (lk 17-37). London: Continuum International Publishing Group.
- Mikk, J. (2000). *Textbook: research and writing*. Frankfurt am Main, Berlin, Bern, Bruxelles, New York, Oxford, Wien: Peter Lang.

- Oll, T. (2009). Valdkond „Kunst“. E. Kulderknap (Toim), *Õppe- ja kasvatustegevuse valdkonnad* (lk 74-90). Tartu: Kirjastus Studium.
- Paas, K., (2007). Loovus kodunduse tundides. H. Tiisväli (Toim.), *Tööõpetus- ja kodundusõpetus koolis* (lk 31-36). Tallinn: Argo.
- Pedast Saar, T. (2013). Õppevahendid. R. Mikser (Toim), *Haridusleksikon* (lk 265-269). Tallinn: Kirjastus Eesti Keele Sihtasutus.
- Prieto, M. D., Parra, J., Ferrando, M., Ferrandiz, C., Bermejo, M. B. & Sanches, C. (2006). Creative abilities in early childhood. *Journal of early childhood Research*. 4 (3).
- Runco, M. A., & Johnson, D. J. (2002). Parent`s and teacher`s implicit theories of children`s creativity: a cross-cultural perspective. *Creativity Research Journal*. Nr. 14.
- Runco, M. A. (2004). Creativity. *Annual Review of Psychology*, 55, 657-687.
- Semidor, K. (2010). Loovus, loomulikkus, looming... kunst! *Koolielu Haridusportaal*. Külastatud aadressil <https://koolielu.ee/info/readnews/35003/loovus-loomulikkus-looming-kunst>. (10.03.2019).
- Shively, C. H. (2011). Grow Creativity. *Learning & Leading With Technology*, 38(7), 10-15.
- Sternberg, R. J. (2006). The Nature of Creativity. *Creativity Research Journal*. 18 (1), 87-98. doi.org/10.1207/s15326934crj1801_10
- Talantseva, A., (2019). *Voolimistehnikas loovtööde näidiskomplekti katsetamine 4-5 aastaste lastega*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Torrance, E. P. (1971). Are the Torrance test of creativity thinking biased against or in favour of „disadvantaged“ groups? *Gifted Child Quarterly*, 15, 75-80.
- Torrance, E. P. (1974). *Torrance Tests of Creativity Thinking. Norm and Technikal Manual*. Bensenville, IL: Scolastic Testing Service.
- Tuulmets, A. (2010). Lõimimisvõimalusi põhikooli kunstis. J. Jaani, & L. Aru (Toim). Lõiming. Lõimingu võimalusi põhikooli õppekavas (75-101). Tartu Ülikooli haridusuuringute ja õppekavaarenduse keskus: Tartu Ülikool.
- Vahter, E. (2005). Kunstikasvatus lasteaias. Kivi, L., & Sarapuu, H. (koost.) *Laps ja lasteaed: lasteaiatõpetaja käsiraamat* (lk 199-212). Tartu: Altex.

- Vahter, E. (2008). Kunstitegevused. E. Kikas (Toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas*, (lk 247, 250) Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Võgotski, L. (2016). *Laste loovus ja kujutlusvõime. Mäng ja selle osa lapse psüühilises arengus*. I. Tõnisson, & S. Ratso (Toim.). Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus.
- Õunpuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu Ülikool. Külastatud aadressil:
http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/36419/õunapuu_kvalitatiivne.pdf.
- Yildirim, A. (2010). Creativity in early childhood education programm, *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 9, 1561-15

Lisa 1. Tööjuhise nr 1

Loova mõtlemise komponendi mõtlemise voolavuse arendamiseks.

Teema tutvustus: Loova mõtlemise komponendi mõtlemise voolavus aitab leida ühele probleemile palju ideid ja lahendusi (Robson, 2014).

Töö liik: Maalimine.

Laste vanus: 6-7 aastat.

Tööaeg: 20 minutit.

Eesmärgid:

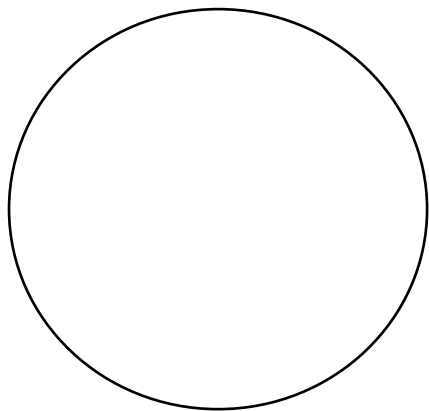
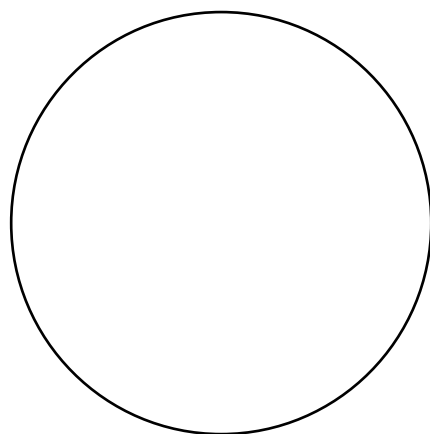
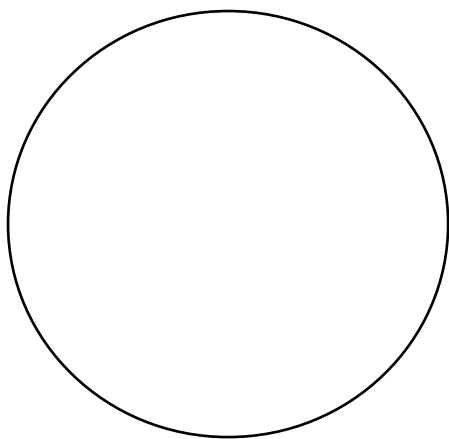
- Laps maalib etteantud ringidest erinevaid loomi ja objekte (arendab loovuse alaoskustest mõtlemise voolavust).
- Laps segab kokku primaarvärvid (kollane, punane, sinine), millest saab lisaks kolm tooni sekundaarvärve (oranž, roheline, lilla).

Töövahendid ja materjalid: Guaššvärvid, A4 formaadis ringidega paljundatud joonistuspaper, erineva jämedusega pintslid, veetops, käterätipaber.

Tegevuse käik:

1. Võta ringidega joonistuspaper;
2. Võta pintsel, tee see märjaks ning kuivata käsirätipaberil;
3. Võta pintsliga soovitud värvi;
4. Maali kunstitöö etteantud ringe kasutades;
5. Räägi keda või mida joonistasid;
6. Korista töökoht.

MAALI KUNSTITÖÖ ETTEANTUD RINGE KASUTADES

Lisa 2. Tööjuhise nr 2

Loova mõtlemise komponendi mõtlemise originaalsuse arendamiseks.

Teema tutvustus: Mõtlemise originaalsus on uudsete ning ebatavaliste ideede pakkumine (Runco, 2004).

Töö liik: Maalimine.

Laste vanus: 6-7 aastat.

Tööaeg: 20 minutit.

Eesmärgid:

- Laps täiendab antud tööd (ette on antud sinine taust)
- Laps leiab uusi lahendusi (laps mõtleb kas tegemist on taeva, akvaariumi, mere või lumega vm).

Töövahendid ja materjalid: Guaššvärvid, A4 formaadis paber, pintslid (1 laia lapiku jämedusega pintsel tausta katmiseks, peenikese jämedusega pintsel), veetops, käterätipaber.

Tegevuse käik:

1. Võta sinise taustaga paber.
2. Võta pintsel, tee see vees märjaks ning kuivata käsirätipaberil.
3. Võta pintsliiga soovitud värvi.
4. Maali kunstitöö kasutades oma fantaasiat, mis sobiks sellele taustale.
5. Räägi keda või mida joonistasid ja miks see sobib just antud taustaga.
6. Korista töökoht.

Lisa 3. Tööjuhise nr 3

Loova mõtlemise komponendi mõtlemise paindlikkuse arendamiseks.

Teema tutvustus: Mõtete paindlikkus tagab selle, et küsimusi ja ülesandeid on võimalik lahendada paljudel erinevatel viisidel (Shively, 2011).

Töö liik: Maalimine.

Laste vanus: 6-7 aastat.

Tööaeg: 25 minutit.

Eesmärgid:

- Laps oskab paberipinda katta akvarellidega kasutades märg märjale tehnikat.
- Laps teab sekundaar- ja primaarvärve.
- Ergutada lapse fantaasiat ja loovust.

Töövahendid ja materjalid: Akvarellvärvid, A3 formaadis akvarellipaber, erineva jämedusega pintslid (1 laia lapiku otsaga pintsel tausta katmiseks, vähemalt 2 peenema otsaga pintslit), švamm paberi niisutamiseks, veetops, käterätipaber.

Tegevuse käik:

1. Võta akvarellipaber ja märg švamm.
2. Võta švamm ja niisuta paber korralikult märjaks.
3. Võta pintsliga soovitud värvi ja kata paberi pind ühe või mitme värviga.
4. Võta pintsliga soovitud värvi ja hakka paberile tilgutama.
5. Räägi keda või mida on pildil kujutatud.
6. Korista töökoht.

Lisa 4. Tööjuhise nr 4

Loova mõtlemise komponendi mõtlemise üksikasjalikkus arendamiseks.

Teema tutvustus: Mõtlemise üksikasjalikkus on väljatöötamise lõppfaas, kus loov idee või toode muudetakse teistele arusaadavaks ning sellele lisatakse detaile kaunistamiseks ja täiustamiseks (Shively, 2011).

Töö liik: Maalimine.

Laste vanus: 6-7 aastat.

Tööaeg: 20-30 minutit.

Eesmärgid:

- Laps segab erinevaid toone primaarvärvidest (võib kasutada ka ainult kahte värvi)
- Laps katsetab trükkimist pintsli külje ja otsaga ning proovib erinevaid pintsleid (lastele võib näidata ette näidistöid)

Töövahendid ja materjalid: Guaššvärvid, A3 paber, papptaldrik, 4-6 erineva jämedusega pintsli, värvipalett värvide segamiseks, veetops, käterätipaber.

Tegevusekäik:

1. Võta papptaldrik ning pane sinna värvi
2. Võta pintsli, tee see vees märjaks ning kuivata käsirätipaberil
3. Võta pintsliga soovitud värvi
4. Katseta papptaldriku keskel värvide segamist ning äärte peal erinevaid mustreid
5. Kui oled piisavalt katsetanud siis võta joonistuspaper, mille taust on eelnevalt värvitud ja kuivanud ning maali sinna omal soovil valitud pilt
6. Kaunista ja täiusta pilti pintsli trükkiga (trüki sinna mõni sulle tuttav kujund, olend või ornament)
7. Räägi keda või mida maalidsid ja trükkisid
8. Korista töökoht

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kristi Innos,

1. Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Maalimise tööjuhised loovuse komponentide õpetamiseks 6-7 aastastele lastele“, mille juhendaja on Irja Vaas, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Kristi Innos

19.05.2020